

5. www. libts ru – Лингвокультурологические концепты
6. www. metamarket. com. ua – Достижения когнитивной лингвистики и проблемы неориторики
7. www. nbuv. gov. ua – Методологические проблемы когнитивной лингвистики
8. ref. net. ua – Исследование концептуальных метафор на примере новел Франца Кафки

Бабука Н.В.

*Ужгородський національний університет
Науковий керівник – к. філол. н., доц. Головчак Н.І.*

Продуктивність напівсуфіксів при творенні прикметників

Актуальність теми словотвору прикметників визначається посиленням інтересом дослідників до питання афіксального словотворення прикметників, вивчення перехідних категорій між словоскладанням та афіксальним словотворенням, а саме, до напівсуфіксів (напівпрефіксів та напівсуфіксів), які характеризуються продуктивністю та відносно високою частотою вживання.

Метою дослідження є вивчення способів та засобів творення нових прикметників за допомогою афіксів та напівсуфіксів (*-los, -reich, -arm, -frei, -voll*), процесів утворення прикметників та їх типів за словотворчою будовою. Мовному аналізу підлягають 500 лексичних одиниць, вибраних із універсального словника німецької мови Duden. Вихідні теоретичні засади даного дослідження ґрунтуються на працях таких авторів: М.Д.Степанової [2], Ю.М.Макушевої [1], А.Іскос, А.Ленкової [3] та інших.

Ю.М.Макушева переконана: “Кожен суфікс утворює власне функціонально-семантичне поле, в центрі якого розміщуються похідні, в яких словотворче значення суфікса виражається найчіткіше” [1, с. 103]. За допомогою суфіксів утворюються відносні та якісно-відносні прикметники з інших частин мови і якісні з самих прикметників. М.Д.Степанова стверджує: “Суфікс виступає показником приналежності слова до граматичного класу прикметників” [2, с. 236].

Серед найпоширеніших напівсуфіксів прикметників можна виділити: *-arm, -los, -frei, -voll, -reich*. Напівсуфікс *-voll* утворює прикметники від іменників: *ruhevoll, freudevoll, reizvoll*.

Напівсуфікси *-voll, -reich* мають значення повноти ознаки [3, с. 64], а суфікси *-arm, -los, -frei* вказують на відсутність ознаки чи її слабе вираження у прикметниках [3, с. 65]: *erfolglos, arbeitslos, prachvoll, kunstvoll, alkoholfrei, abgabenfrei, faltenreich, gedankenarm*.

Нами відібрано із словника близько 500 прикметників з напівсуфіксами *-los, -reich, -arm, -frei, -voll*. Як показали результати дослідження, найбільш продуктивним є напівсуфікс *-los*, далі йдуть напівсуфікси *-voll, -reich, -frei, -arm*.

Напівсуфікси *-los, -reich, -arm, -frei, -voll* служать для утворення прикметників. При цьому напівсуфікси послуговують для утворення прикметників від іменних, прикметникових, дієслівних, прийменникових та займенникових основ. Кількісний аналіз прикметників, утворених за допомогою цих напівсуфіксів виявив, що вони різняться своєю продуктивністю. Зокрема, найпродуктивнішим є напівсуфікс *-los*. За його допомоги утворилося близько 270 прикметників, що становить 52% від загальної кількості знайдених лексичних одиниць. Наприклад: *absichtslos, charakterlos, beinlos, beispieldlos, formlos, fruchtlos, glücklos, gehörlos, fleischlos*.

Суфікс *-los* найчастіше служить для утворення прикметників від іменних основ (за допомогою цього напівсуфікса утворилося 54% – 250 прикметників), рідше від дієслівних – 10 (4%), прикметникових – 5 (2%). Поодинокими є прикметники із напівсуфіксом *-los*, утворені від займенникових основ – 1 (0,37%).

Наприклад: *fantasielos, zeitlos, sinnlos, planlos, fettlos, selbstlos, anmutlos, blütenlos, ehrenlos, gleislos, glücklos, gehörlos*.

Менш продуктивним є напівсуфікс *-voll*. 88 прикметників утворено з напівсуфіксом *-voll*, що становить 17,6% від загальної кількості знайдених. 84 прикметників (96%) утворені від іменних основ. Наприклад: *charaktervoll, blutvoll, bedeutungsvoll, temperamentvoll, genussvoll, humorvoll, kraftvoll, planvoll, temperamentvoll*.

Два прикметники утворені від прикметникових основ (2%), один прикметник від дієслівної основи (1%), один прикметник від прийменникової основи (1%). Наприклад: *belangvoll, ehrenvoll, liebenvoll, übervoll, wundervoll*. Отже, іменникові основи при творенні прикметників з цим напівсуфіксом є також найпродуктивнішими.

Суфікс *-reich* найчастіше слугує для утворення прикметників від іменникових основ. Із 58 виписаних прикметників (12%) від іменної основи утворилося 52 лексичні одиниці (89%).

Наприклад: *alkoholreich, arbeitsreich, baumreich, fettreich, inhaltsreich, kalorienreich, kunstreich, schneereich, sinnreich, vitaminreich*. Поодинокими є прикметники із напівсуфіксом *-reich*, утворені від дієслівних (8%) та прикметникових основ (3%). Наприклад: *gnadenreich listenreich, neureich*.

Суфікс *-frei* слугує для утворення прикметників від іменникових, прикметникових та дієслівних основ. При аналізі було нами визначено 53 прикметники з напівсуфіксом *-frei* (11%); близько 50 з них утворені від іменних основ (96%). Наприклад: *waffenfrei, textilfrei, straffrei, stoßfrei, steuerfrei, rauschfrei, mangelfrei, koffeinfrei*. Рідко з цим напівсуфіксом утворюються прикметники від дієслівних (2%) та від прикметникових основ (2%). Наприклад: *rostfrei, bleifrei*. Отже, іменникові основи при творенні прикметників з напівсуфіксом *-frei* є також найпродуктивнішими.

Найменш вживаним є напівсуфікс *-arm*. За його допомогою утворено близько 30 прикметників, що становить 7% від загальної кількості проаналізованих лексичних одиниць. Наприклад: *energiearm, fettarm, fischarm, geräuscharm, kontaktarm, kontrastarm, rauscharm, schlafarm, wasserarm*. Усі прикметники з цим напівсуфіксом утворені від іменних основ.

Отже, найпродуктивнішою при творенні прикметників за допомогою напівсуфіксів *-los, -reich, -arm, -frei, -voll* є іменна основа (93%), рідше прикметники утворюються від дієслівних (3%) та прикметникових (2%) основ, поодинокими є випадки утворення прикметників від прийменникових (1%) та займенникових (1%) основ. Таким чином, наше дослідження свідчить, що напівсуфікс *-los* є найпродуктивнішим і зокрема при утворенні прикметників від іменних основ. Менш продуктивними напівсуфіксами є *-frei, -voll, -reich*, напівсуфікс *-arm* є найменш продуктивним.

Література:

1. Макушева Ю.М. Функциональная значимость словообразовательных суффиксов // Функционально – семантический анализ языковых единиц. – Алма-Ата: Казахский университет, 1986. – С. 102-108.
2. Степанова М.Д. Словообразование немецкого языка. –М.: Издательство литературы на иностранных языках, 1953. – 376 с.
3. Iskos A., Lenkova A. Deutsche Lexikologie. – Leningrad: Staatsverlag für Lehrbücher und Pädagogik, 1963. – 275 S.

Джерело фактичного матеріалу:

1. Duden. Universalwörterbuch. – Mannheim, Leipzig, Wien, Zürich: Dudenverlag, 2000. – 1898 S.

Березницька Г.А.

Донецький національний університет

Науковий керівник –д. філол. н., проф. Загітко А.О.

Аналітичні вияви термінів в українській синтаксичній термінології

Метою роботи є з'ясування структурних параметрів аналітичних номінацій у синтаксичній терміносистемі української мови. Мета передбачає розв'язання таких завдань: 1) диференціювати ознаки аналітичних і синтетичних термінів; 2) описати шляхи формування та побудувати структурні моделі синтаксичних термінологічних сполук; 3) охарактеризувати семантико-парадигматичні відношення в сучасній синтаксичній термінології.

У сучасній синтаксичній термінології наявні однослівні та неоднослівні терміни з кількісною перевагою останніх. Суттєвим виступає з'ясування різниці між синтетичними та аналітичними термінами. Останні є переважно субстантивними словосполученнями, складові компоненти яких пов'язані між собою за допомогою однієї з форм підрядного зв'язку – узгодження, керування, прилягання (іменного прилягання) або кореляції.

Такі терміносполучення мають сталий порядок складників, характеризуються відтворюваністю, стійкістю, семантичною цілісністю, нездатністю членуватися на самостійні терміни без утрати значення, яке вони виражають [3, с. 4-5].

Серед досліджуваних аналітичних синтаксичних термінологічних словосполучень кількісно переважають двокомпонентні термінологічні сполуки. Зафіксовано 247 одиниць синтаксичних термінів, (69,7% від загальної кількості проаналізованих аналітичних конструкцій). Залежно від частиномовної належності стрижневого слова двокомпонентні термінологічні словосполучення поділяються на дві основні групи.

Найпоширенішими серед двокомпонентних термінологічних словосполучень є **субстантивно-ад'єктивні**, утворені за такими моделями: